Roskilde University

Er der grænser for fortællingen

Om Lomborg, videnskab og uredelighed i samfundsvidenskaberne

Bredsdorff, Nils

Published in:
Tidsskriftet GRUS

Publication date:
2004

Citation for published version (APA):
Bredsdorff, N. (2004). Er der grænser for fortællingen: Om Lomborg, videnskab og uredelighed i samfundsvidenskaberne. *Tidsskriftet GRUS*, (72), 48-66.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- Depending on the license attached, be aware how you otherwise are allowed to use the material.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Document Removal
If you believe that this document breaches copyright please contact forskersupport@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 07. Nov 2026

(Grus nr. 72, december 2004 s. 48-66)

Er der grænser for fortællingen: Om Lomborg, videnskab og uredelighed i samfundsvidenskaberne

Nils Bredsdorff, lektor, ph.d., forskningsbibliotekar ved Roskilde Universitetsbibliotek

Hvis den nuværende regering og borgerlighedens aviser og institutioner (Politiken og Industrirådet) havde haft lige så mange interesser i forvaltningen af Søren Kierkegaards åndelige arv, som de har i forvaltningen af miljøet, havde vi oplevet endnu en Lomborg-sag i denne sommer. Store grupper af humanister og samfundsvidenskabsfolk ville have skrevet læserbreve og kronikker, og avisredaktører og ministre ville have udtalt sig imod den kedsommelige pernittengryn af en videnskabsmand, der pillede ved forfatteren til en af de få danske filosofiske bestsellere på internationalt plan. Allerede i udgivelsesøjeblikket blev den spået en stor fremtid af alle de store avisers anmeldere som et storværk og den officielle Kierkegård-biografi. Dens forfatters videnskabelige titel og arbejdssted samt bogens flirten med videnskaben var en del af baggrunden for begejstringen, dens øvrige uomtvistelige kvaliteter ufortalt.

Nu kom så en kedelig karl og fortalte, at en række af de kontroversielle udsagn i bogen *SAK, Søren Aabye Kierkegaard. En biografi* var det pure opspind, at den var uvidenskabelig og ikke ville være kommet igennem en almindelig specialebedømmelse. Til overflod dokumenterede kritikeren sine påstande langt, kedeligt og teknisk. Der er tale om afskrift uden brug af citationstegn, manglende kildekendskab, fordrejede og misvisende brug af kilder og almindelig uvidenhed om både person og periode. På trods af et par professorale overfald mod kritikeren med beskyldninger om ukollegial adfærd, bagholdsangreb og flere lærde bagatelliseringsforsøg fremturede fyren og mente endog, at det var hans pligt som offentlig ansat forsker at udøve dette kritiske hverv. Peter Tudvads rasende og dokumenterede og argumenterede kritik af Joachim Garffs *SAK*[1] bliver

[1] *SAK – en uvidenskabelig biografi om Søren A. Kierkegaard* in: Information 24-25-juli 2004 s. 8-11 med henvisninger til tidligere indlæg i debatten, herunder Tudvads vigtige artikler i Information *Kierkegaards barmhjertighed* d. 3. juni og *Kildekritik af Kierkegaardsforskning* 21. juni 2004. Fejden fortsætter: 9. og 10. august er der fortsatte og karakteristisk moraliserende kritikker af Tudvad for at have påvist det problematiske kildegrundlag i nogle af Garffs omfattende konklusioner i *SAK* og for at have påtalt hans fusk offentligt.

formodentlig ikke en Lomborg-sag, dertil har Garff-sagen hverken mediebaggrund (det er Information og ikke Politiken, der har historien) eller politisk opbakning. Sagen ender derfor nok heller ikke for UVVU på trods af dens parallelle karakter og trods den tilsyneladende tilstedeværelse af to af de afgørende elementer i Lomborg sagen – på den ene side den evige henvisning fra forfattere og anmeldere til, at der er tale om videnskab eller videnskabeligt baseret arbejde og den dermed forbundne senere undskyldning med, at der blot er tale om en populærvidenskabelig fremstilling eller en "fortælling", og på den anden side den store mængde af fusk, sjusk og fejl samt misbrug af andre forfatteres oplysninger, som tilpasses egne formål.

I Information gives sagen rubrikken Fejde, som på ironisk vis understreger, hvor sjældent det faktisk sker, at forskere kritiserer hinandens arbejder. Og den humanistiske forsknings krise fremstilles tydeligt i de mange forsvar for SAK, der alle kredser om det faktum, at de angiveligt hele tiden har betragtet SAK, der er blevet udnævnt til den officielle Kiekegaard biografi uden nogen form for protester, som en 'fortælling'. Dette postmoderne vrøvle- eller elastikord ligger bekvemt mellem videnskab og fiktion. Det er i stand til at opfange og tilintetgøre enhver kritik af et akademisk arbejde. Er kritikken for præcis og konkret lammes den med bagatelstokken eller uskadeliggøres med det hånlige petittessesmil ofte fra akademikere med en højere charge end den formastelige, fordi der jo blot er tale om en fortælling – og min fortælling er lige så god som din, alt er fortolkning. Imod denne herskende akademiske elastiske standard hævder Tudvad det helt umoderne 'moderne' standpunkt, at i de humanistiske videnskaber må "en biografisk tese eller fortælling prøves i forhold til kilderne".[2]

Mere generelt kan man sige, at de humane videnskaber har (haft) et fælles grundlag, som består i institutionaliseringen (historisk set i Europa forsøgt gennem universiteterne) af den grænseløse og permanente kritik og produktion af kilde-båren information, som naturligvis er til fortolkning. Hvis denne fortolkning skal kunne udsættes for den permanente kritik, må fortolkningerne have et fælles element, kilderne eller data, som alle må anerkende, dvs. prøve at få kasseret, forandret, kompliceret eller accepteret, men forholde sig til på måder, der er tilgængelige for kritik. Påstanden om, at det er et særkende for videnskaben, at den

[2] Information 21.7.04, hvor endnu et afslørende 'moderne' begreb anføres, når Tudvad kritiserer, at forskningsfriheden bliver til en "frihed til fortolkning og frihed fra falsifikation."

skal fortolke med kilderne og ikke imod dem, kaldes nu foragteligt kildepositivisme, ligesom den permanente kritiske afprøvning af den senest fremkomne fortolkning kaldes 'bagholdsangreb' og 'massakre' på kollega. Ligesom i tilfældet Lomborg er sagen større end personen, og det er hverken Tudvad eller Garff, men det videnskabelige samfunds pinagtige reaktion og spørgsmålet om, hvad videnskabeligt arbejde er, der er det interessante. [3] Det videnskabelige samfund mangler institutionelle rammer og professionel etik, der sender alle interessenter i et faglig område tilbage kilderne for at checke kritikken og genchecke hhv. genvurdere målet for kritikken – før de benytter deres lektorale eller professorale pondus til at bagatellisere sagen eller bekymre sig over, at den urbane og akademiske tone ikke er overholdt.

Om objektiv uredelighed og subjektive banaliteter

Som bekendt kritiserede en kongerække af de fremmeste samfundsvidenskabelige forskere afgørelsen fra Forskningsstyrelsens Udvalg Vedrørende Videnskabelig Uredelighed om, at lektor Lomborg er objektivt videnskabelig uredelig, bl.a. på grund af den systematiske ensidighed i valget af data. Lomborg og hans medie- og ministerielle drabanter fik skabt en masse røre om sagen, han klagede, ministeren gav ordrer til sit uafhængige uredelighedsudvalg, og redaktøren ofrede igen en masse spalteplads på at forsvare sin kampagnehelt. Efter et års tid fandt ministeren merkwürdigerweise, at Udvalget Vedrørende Videnskabelig Uredelighed havde begået en række "sagsbehandlingsfejl", og at sagen skulle gå om. UVVU får lov til at afgøre, om man vil genbehandle sagen underforstået, at dets første afgørelse er kendt ugyldig. Lomborg og hans redaktør og kampagnemanager erklærer ham for frifundet for anklagerne.

Men det er forkert. UVVU meddelte i marts 2004, at man ikke kunne foretage endnu en vurdering af sagen. "Efter UVVUs opfattelse ville en sådan ny prøvelse med stor sandsynlighed føre til det samme resultat, som UVVU nåede til i sin afgørelse den 6.

[3] Derfor har jeg ikke diskuteret indholdet af hverken Tudvads eller Garffs arbejder. Garffs første længere svar blev karakteristisk nok bragt i Politiken, hvor han under udfoldelse af betydelig omhu med at beskrive sin vanskelige personlige og familiære situation, gør meget ud af, at han skam ikke læser Information, 7. august 2004. De mange konkrete kritikpunkter, som Information bragte over flere sider i juli - for ikke at tale om de angiveligt hundredvis af tilsvarende punkter, Tudvad har i skuffen men endnu ikke er blevet eller har følt sig tvunget til at fremlægge - forbliver ukendte for Politikens læsere. Men den litterære fejde kan begynde, og Politiken er igen kommet en mand, velskrivende og charmerende, der er blevet ramt af kritik, til undsætning.

januar 2003. Af reglerne for UVVU … fremgår det , at UVVU skal afvise en sag, hvis det på forhånd må anses for usandsynligt, at en klager kan få medhold. UVVU har dermed ikke lovgrundlag til at genoptage klagesagen mod Bjørn Lomborg til fornyet prøvelse."[4]

Problemet for den fremtidige udvikling på området er, at det er lykkedes først en avisredaktør, siden gruppen af kendte samfundsvidenskabelige forskere at skabe det indtryk, at der ikke er dokumentation for påstandene om fordrejning og ensidighed og dermed videnskabelig uredelighed. Man kan med rette diskutere, om det var UVVUs egen skyld, at sagen blev forplumret, da man gik uden om den nødvendige omfattende og detailprægede gennemgang af de mange dokumenterede overtrædelser af god videnskabelig skik og redelighed. Man valgte som bekendt at gøre brug af en række amerikanske naturvidenskabelige koryfæers vrede kritik af Lomborg, og Lomborg og hans medierådgiver udnyttede denne mere generelle kritik. Men der er utallige eksempler på fusk, fordrejning og grov uagtsomhed både i det materiale, som ligger som bilag fra UVVU og på flere sites på nettet, herunder klageren Kåre Fogs. På nettet findes desuden en overvældende mængde pro et contra sites (inklusive Lomborgs egen hjemmeside med svar på anklagerne) i den sædvanlige totale sammenfiltring af junk og indsigtsfulde analyser. Set i bakspejlet kan alle vel se, at hvert eneste anklagepunkt fra klagerne skulle have været vendt og drejet systematisk.

I grunden er sagen blev gjort vanskeligere, end den er. Den er som den nyopdukkede Kierkegaard-sag nemlig helt banal og fremtræder kun som noget andet, fordi forskersamfundenes sociale interesser sætter sig imod en anerkendelse af den videnskabelige grundmaxime: Den uhæmmede, om nødvendigt tvungne og konstante kritik af kollegers arbejder (ikke arbejde) er livsnerven i videnskabeligt arbejde. Der foreligger faktisk 656 sider dokumentation for, hvad det handler om, og hverken kongerækken af klagende forskere eller avisredaktører og politikere har forholdt sig til dem, men i bedste fald kun til udvalgets sammenfattende afgørelse på de overkommelige 16 sider.

---

[4] UVVU's endelige afgørelse i klagesagen mod Bjørn Lomborg, Pressemeddelelser, http://www.forsk.dk/uvvu/nyt/presse/lomborg_presse.htm (16.4.04)

'God videnskabelig skik' er et problematisk udtryk at bruge i en administrativ afgørelse. Men dette begreb bruges overalt i netop den internationale forskerverden, som mange af de klagende samfundsforskere og redaktører er så opsat på, at danske forskere skal blande sig i – og begrebets anvendelse og betydning er dokumenteret i bilagsdokumenterne.[5] Desuden foreligger på UVVUs hjemmeside er skriftlig vejledning i god videnskabelig skik og brug, som svarer helt til de internationale standarder.

Sagen drejer sig i sin gribende enkelhed om sjusk og fordrejning af andres resultater til støtte for egne opfattelser. Om det er gjort bevidst, og derfor er også fusk – jf. at fusk iflg. ordbogen har en konnotation af svindel - har vist sig at være en psyko-juridisk spidsfindighed, men det ændrer ikke ved sagens kerne, kun dens konsekvenser, at hævde den jurisk-tekniske mulighed, at det enorme arbejde er udført i søvne eller bevidstløst og altså objektivt uredeligt. Mere indviklet er det ikke. Det indviklede kommer først, når det skal diskuteres, hvordan man sikrer sig imod denne dagligdags foreteelse, som naturvidenskaberne har deres egne mere drakoniske regler for, som hundredevis af naturvidenskabsfolk i øvrigt viste deres støtte til, da de offentligt opponerede mod de samfundsvidenskabelige forskeres kritik af UVVU og eksistensen af ekstern kontrol?

Men i første omgang er det en uomgængelig kendsgerning, at de fordrejninger, fortielser, vildledende anvendelse af data/oplysninger og slappe citationsvaner, Lomborg fremviser, er den samme form for uredelighed, som man overalt i den akademiske verden - også i humanvidenskaberne - påtaler og i tilfælde af systematisk gentagelse dumper studenter på. Det gøres måske ikke hyppigt nok jf. igen ordet 'fejde' om den type akademisk aktivitet, men Lomborg-sagen er set i det lys helt banal.

Som illustration til problematikken og også for at trække sagen ned på det plan, hvor den hører hjemme ('ned' fordi den jo også har sit eget meget vigtige og mere avancerede politiske plan, som dog ikke behandles her), skal anføres nogle eksempler fra et område, der ligger både Lomborg og mig nærmere end det mere naturvidenskabelige, som

[5] F.eks. John P. Holdrens svar til Lomborg i Scientific American 15.4.02. Men se også den efter min vurdering mest eksemplariske, nuancerede og cool, men ødelæggende faglige kritik, som så vidt jeg kan se ikke er inddraget i debatten: Jerry D. Mahlman, *Global Warming: Misuse of data and ignorance of science*, Union of concerned scienctists www.ucsusa.org/documents/ACFCGy9yc.pdf.

dominerer anklagerne og dokumentationen: Debatten om forudsætningerne for modelberegninger og deres politiske anvendelse inden for miljøvidenskaberne. Jeg forudsætter, at denne diskussion især i forhold til den internationale debat omkring IPCCs rapporter er de fleste samfundsvidenskabelige forskere bekendt.[6] Det er simpelthen ikke muligt at detailkritisere Lomborgs arbejder uden at forudsætte visse dele af den videnskabelige debat bekendt.

Jeg har altså med vilje valgt et område, hvor Lomborgs viden er stor, og hvor fejlenes antal og grovhed derfor formodentlig er mindre end andre steder i bøgerne.[7] Det har været hævdet, at de af Tudvad fremlagte fejl og fordrejninger i Kierkegaardsforskningen blot var 'bagateller' eller 'svipsere', som ikke ændrede ved Garffs konklusioner. Det kan også hævdes her – hvad er hundredvis af fejl mod tusindvis af noter? Det er kun et spørgsmål om valg af, hvad der er et acceptabelt niveau i det videnskabelige arbejde. Det er et alt for vigtigt spørgsmål at overlade til den enkelte forsker, derfor må det valgte niveau inden for fag, institutter og institutioner altid være til diskussion.

---

[6] I modsat fald er der masser af introducerende materiale på nettet, herunder adskilligt fra FNs klimapanel IPCC. Min dokumentation er i foråret 2003 blevet sendt til både Politiken og Information og venligt afvist begge steder. Politiken, der aldrig har været glad for konkret teknisk kritik i denne sag, argumenterede med, at der var stof nok, og Information med, at dokumentationen var for teknisk. Det sidste er jo korrekt og har gennem årene været især de naturvidenskabelige kritikeres lod i Lomborgdebatten. Videnskabelige kapaciteter blev henvist til at fremlægge deres komplicerede og derfor pladskrævende redegørelser på f.eks. Politikens netdebatside, mens Lomborg fik skriveplads i avisen.

[7] Lomborgs diskussioner med professorerne Fjellsås og Skakkebæk fra KU i dagbladet Politiken om hhv. artsudryddelse og fertilitet er absurd teater og underholdende, men bragte ikke debatten om redelig videnskabelig adfærd videre, da de to professorer nægtede at gå videre med sagen og blot stod hovedrystende af. Promoveringen af hans engagement i forholdet mellem solpletter og klimaforandring samt af hans indledende nu glemte fornægtelse af en menneskeskabt klimaændring hører til en af dansk pressehistories (Politikens) store skampletter.

For at præcisere mit eget udgangspunkt for kritikken og for at give et eksemplarisk eksempel på det egentligt videnskabsuetiske, men også vanskeligt håndgribelige og med sikkerhed helt lovlige, i Lomborgs akademiske praksis inden for miljøvidenskab og miljøpolitik, skal jeg starte med en ældre historie.

Om at lade kronvidner forsvinde, når de har gjort deres pligt

I forbindelse med den første debat om Lomborgs kronikker i Politiken fra foråret 1998 skrev jeg som formand for Greenpeace Danmark en række indlæg i den debat, der fulgte. I den fjerde af Lomborgs og Ulrich Lassens fire kronikker argumenteredes i slutningen for, at hvis drivhuseffekten virkelig skulle eksistere – hvilket det var kronikkens noget sensationelle hovedbudskab at betvivle - så havde "amerikanske forskere" vist, at det bedre kunne betale sig at vente med at gøre noget, til der er mere styr på forholdene. Der var 10 års respit. Der følger en fodnote, som henviser til en artikel af Schlesinger i tidsskriftet Nature. Et check af kilde viste nogle problemer. [8]

Artiklen var for det første fra begyndelsen af 1991, dvs. i bedste fald var de 6-7 år af ventetiden gået, uden at noget var sket. For det andet havde Lomborg behændigt undgået at understrege, at Schlesingers udgangspunkt for modelberegningerne var, at drivhuseffekten eksisterer, og for det tredje havde Lomborg udeladt, at hans vidne direkte skriver, at ventetiden ikke betyder, at man skal 'spilde den tid naturen har givet', men at man må igangsætte "a crash program" af forskning for at finde ud af, hvad der kan gøres, når det skal gøres. Endelig viser et ganske almindeligt check på den ganske rigtigt meget anerkendte hr. Schlesinger, at han året efter den første artikel lavede en analyse af de danske forskeres arbejde, som kom frem med solpletteorien som alternativ forklaring på drivhuseffekten - en teori, som Lomborg naturligvis i samme kronik tillægger stor værdi! Schlesinger, gør imidlertid kort proces med den danske teori - den har ifølge ham intet på sig.[9]

---

[8] M.E.Schlesinger og X. Jiang: *Revised projection future greenhouse warming* in: Nature vol 350 1991 s. 219-21. Lassens kronik er fra 2.2.98

[9] Nature vol 360 1992 s. 330 f. Det er vigtigt at holde sig for øje, at dette ikke betyder, at solpletteorien dermed er jordet. Det er kun et argument mod Lomborgs brug af kilder.

Nu udkom så Lomborgs berømte danske bog, *Verdens sande tilstand*. Her optræder Schlesinger - på trods af, at han er en af de centrale debatdeltagere i drivhuseffekt-diskussionen og en af kritikerne af FNs klimapanels, IPCCs, modelberegninger - kun een gang. Og det er ikke i denne sammenhæng, selvom det nævnes, at han er "en af de kendte modellører."[10] Med det ambitionsniveau, Lomborg lægger for dagen, er det ikke acceptabelt blot at lade en central kilde, som er fundamentet under en central pointe, glide ud og derefter forsætte, som om intet var hændt. Schlesingers afgang som vigtigt vidne er karakteristisk for den særlige kampagnestil, Lomborg begyndte at anlægge med støtte fra Politiken – eller i al fald uden kritisk opsyn af bladet. Lomborgs centrale policytese i klimaspørgsmålet om i det mindste at vente med nedskæringspolitikkerne, og hans vigtige provokationstese om solpletterne, havde fået en vigtig kritiker, som Lomborg vel at mærke selv havde introduceret i debatten. En sådan kapacitet kan ikke bare forsvinde.

Om graferne, der blev væk

Da flere af eksemplerne er nogle år gamle – de stammer jo fra Lomborgs to bøger fra hhv. 1998 og 2001 – starter jeg med et forholdsvis nyt eksempel på den lomborgske omgang med hele redeligheden, som altså ikke er fra de famøse og anklagede bøger. I hvert fald er det offentliggjort, efter den store internationale ballade startede, og efter Lomborg var blevet en officiel dansk miljøadministrator.

I British Medical Journal har direktør Lomborg (med angivelse af titel og ny institution) på opfordring skrevet en sammenfattende artikel om problemstillingen i sin (engelsksprogede) bog. Materialet er naturligt nok hentet fra bogen. Her refererer han til en meget citeret artikel af Nemat Shafik fra Oxford Economic Papers.[11] Det drejer sig om det kendte standpunkt ”As income rises beyond a certain point, the concentrations of major air pollutants fall rapidly despite an increase in energy consumption.” (Lomborg, 2002: 1464). Udsagnet ledsages af to grafer, der viser den kendte omvendte u-kurve for sammenhængen mellem GDP og partikel- og svovldioxydforurening. Henvisningen er til den nævnte Shafik-artikel, hvorfra også graferne stammer.

---

[10] S. 227. Som man vil erindre, var grundstammen i bogen de fire kronikker.

[11] BMJ, *How healthy is the world?* Vol 325 21.dec. 2002 s. 1461-1464. Shafiks artikel er OEP vol 46 (1994) s. 757-773. Det tilsvarende afsnit og referencen optræder s. 176 f. in: *The Sceptical Environmentalist.*

Problemet opstår, som det ofte gør med Lomborgs arbejder, hvis man gør sig den ulejlighed at læse bare nogen af den imponerende række af referencer. Dels viser den refererede artikel og dens 9 (ni) grafer, at Lomborg har udeladt den ene luftforureningskilde, CO2, hvor sammenhængen er den modsatte, nemlig fortsat stigning med stigende velstand. Dette er måske interessant, når det betænkes, hvilken rolle drivhuseffekten har spillet i Lomborg-sagen? Men endnu mere interessant er det, at Shafik i sin konklusion skriver: ”Some environmental indicators improve with rising incomes (like water and sanitation), others worsen and then improve (particulates and sulphur oxides) and others worsen steadily (dissolved oxygen in rivers, municipal solid waste and carbon emissions).” (Shafik, 1994: 769-70) Disse sidste afvigende oplysninger er ikke bragt af Lomborg, hverken her eller i The Sceptical Environmentalist fra 2001, hvor der ellers var lejlighed til det i afsnittene om vandforurening og affald. Men det værste er, at Shafiks konklusion, som direkte modsiger Lomborgs generelle grundholdning og forestillingen om den automatiske samvarians mellem udvikling og rent miljø, heller ikke er citeret af Lomborg:

> ”The Evidence suggests that it is possible to ’grow out of’ some environmental problems. But there is not necessarily anything automatic about it … actions tend to be taken when there are generalized local costs and substantial private and social benefits. Where the costs of environmental degradation are borne by others (by the poor or by other countries), there are few incentives to alter damaging behavior”. (Shafik, 1994: 770).

Nu kunne man hævde, at denne korte artikel i BMJ ikke var et rimeligt kritikgrundlag, al den stund den ikke er helt identisk med selve den kritiserede bog. Men her står det meget værre til. Her er sammenhængen, hvori de to samme grafer bringes, blevet det ’brede’ forhold mellem forurening som sådan og økonomisk vækst. Lomborg henviser til den Verdensbank-undersøgelse, Shafik har lavet baggrundsforskningen for, og til Shafik og skriver: ”They tried comparing all the countries in the world for which figures for economic development and pollution were available. The results can be seen in figure 96”. Denne figur viser den omvendte u-kurve for partikelforurening, og hverken her, eller da den anden graf nævnes, eller i noterne anføres Shafiks begrænsende konklusioner (Lomborg, 2001: 176). På karakteristisk vis vises således enkelte resultater, taget ud af deres sammenhæng (og deres ´begrænsninger’) og fulgt op med meget omfattende programerklæringer, som ikke kan bæres af de anførte data: ”Thus the developing countries can not only achieve both economic growth and a better environment, but over time will get even better environment for a given amount of wealth.” (Lomborg 2001,

Ibid.) Det forekommer som det rene juristeri at hævde, at der her er tale om objektiv, dvs. ikke bevidst, uredelighed i omgangen med Shafiks undersøgelse.

Ser vi på den danske bogs note til disse udsagn, note 1280, bekræftes indtrykket af uredelighed og skidt skik og brug indtil flere gange, men formuleringerne fører til nye afsløringer. Først slås det fast, at alle de citerede generelle vendinger er baseret på Verdensbankrapporten *Development and the Environment* og omtalte Shafik, som skrev det oprindelige "background paper" til den. I den engelske udgave af bogen er så – formodentlig på grund af kritik af den danske bogs tilsvarende formuleringer - i tekst og note tilføjet, at der har været kritik af Shafik, men at en række forskere har bekræftet hans data mht. svovldioxyd og partikler. Så vidt så godt – bortset fra, at den generelle sammenhæng mellem forurening og vækst, hvori Shafik er blevet misbrugt, ikke er blevet bekræftet – men hvad siger så de tre kilder, der nu i anden omgang skal støtte Lomborg.

Lomborgs tre referencer bekræfter ganske rigtigt stort set Shafik, vel at mærke ikke blot mht. de to stoffer, Lomborg fremhæver, men også mht. CO2 og flere af de øvrige stoffer. Grossmann og Krueger beskæftiger sig således eksplicit med både "solid municipal waste" og CO2, som jo opfører sig kontrært, og de tilføjer "Even for those dimensions of environmental quality where growth seems to have been associated with improving conditions, there is no reason to believe that the process has been an automatic one."[12] Torras og Boyce fortsætter med at understrege den manglende automatik og hævder, "That citizens demand and vigilance and advocacy are often critical in introducing policies and technological changes which reduce pollution. However we do not regard these as a simple function of average income."[13] Men ud over dette yderligere kompliserende element til automatikken og graferne bemærker de, at der ved tidligere undersøgelser, bl.a. Grossmanns og Kruegers, sker stigning igen i målene for 8 ud af 12 forurenende stoffer over et vist indkomstniveau: "These findings imply that beyond some point, high income levels, rather than being conducive to further improvement in air and water quality, can have the opposite effect." (Torras et al., 1998: 157). List og Gallet slutter denne række af

[12] Gene M. Grossmann, Alan B. Krueger, *Economic Growth and the Environment* in: The Quarterly Journal of Economics vol 110, 2 (may 1995 s. 353-377 her 371.

[13] M. Torras, J.K. Boyce, *Income,Inquality and pollution*: A Reassesment of the environmental Kuznets curve in: Ecological Economics vol 25, 2 (may 1998) s141. -160 her s. 158.

referencer, som vel at mærke er udpeget af Lomborg selv til støtte for sine standpunkter, med følgende indledende udsagn. (Læg også mærke til det indledende 'some', der ikke har sat sig spor i Lomborgs tekst):

"A plethora of academic studies find that some pollutants adhere to the inverted-U hypothesis. With this evidence in mind, it may be tempting to generalize such results and argue that the 'way to attain a decent environment in most countries is to become rich'. Although this premise is appealing, the environmental Kuznets curve model has noteworthy limitations. First, the inverted-U relationship appears to hold for some pollutants, but it has not been found to be a particular accurate depiction for all pollutants."[14]

Specielt denne sidste artikel, der i høj grad diskuterer modelleringsproblemstillinger, som jo er Lomborgs angivelige speciale, havde fortjent en kommentar. Til gengæld havde den så på linie med mange andre fine henvisninger ikke kunne bruges til at støtte Lomborgs generaliseringer og dermed det image, der har vundet ham pressens og politikernes bevågenhed. Lomborgs egne eksperter inden for Lomborgs eget speciale bruges systematisk i en fordrejet og forkortet form, som passer Lomborg – det kan ikke ske i søvne eller af uvidenhed.

Om modifikationen, der blev væk, kom igen og blev væk

Inden for den til tider ret ophedede diskussion af klimamodeller er der især et faktum, der vanskeliggør at sammenligne dem med andre modeldiskussioner: Blandingen økonomisk/adfærdsmæssige og naturvidenskabelige modelforudsætninger. Det kræver en ekstra stor præcision og eksplicitering af modelforudsætning og parameterbestemmelse, men komplicerede modelberegninger er angiveligt Lomborgs særlige akademiske niche. Lomborg skriver: "Det, der betyder noget, er ikke hvorvidt CO2-udledningerne bliver skåret ned eller ej, men at stabiliseringsforslagene bliver undgået (note 1415 i 'Verdens sande tilstand')." Noten henviser til David Madisson, A cost-benefit analysis of slowing climate change, og citatet er korrekt - bortset fra et par væsentlige indledningsord: "The message of this admittedly simple model seems to be that it matters little whether carbon emissions are cut ...".[15] Denne kritik for i bedste fald slap citationspraksis blev rejst allerede mod den danske udgave: Verdens sande tilstand. I den engelske udgave bringes nu

[14] John A. List, Craig A. Gallet, *The environmetnal Kuznets curve: does one size fit all?* In: Environmental Economics vol 31 , 3 (Dec. 1999) s. 409-23) her. S. 409-10.

[15] Energy policy, vol 23 no 4/5, 1995 s. 337-346, her s. 345.

hele sætningen: ”The message of this admittedly simple model seems to be that it matters little …”(note 2685), og der er således tale om et af sjældne tilfælde, hvor Lomborg medgiver – ganske vist uden at meddele det - at hans brug af citationspraksis er problematisk.

Men der er ikke tale om en enkelt ’svipser’, der bliver rettet i det stille. For forfatteren ’indrømmer’ ikke blot, at hans model er enkel. 32 linier oven over citatet fra Madissons artikel, på samme side og i samme spalte, står der følgende: "It is important to emphasize the tentative nature of these findings and the fact that they rest upon a specific set of viewpoints which do not enjoy universal support."[16] Selvom den forfatter, Lomborg selv fremdrager som støtte for sit standpunkt, skriver, at det er vigtigt, er udeladelsen af forbeholdet hér næppe udtryk for bevidst uredelighed, men for sjusk. I den udstrækning, der dannes et mønster er der derimod tale om subjektiv uredelighed, fordi det drejer sig om Lomborgs eget fagområde og ikke om den notoriske uvidenhed om naturvidenskab, som redder ham over i kategorien ’objektiv uredelighed’.

Om nødvendigheden af at præcisere udsagns rækkevidde

En af de helt centrale personer i klimamodeldiskussionen er William Nordhaus, som også har være meget aktiv i kritikken af IPCC. I Lomborgs diskussion på baggrund af Nordhaus’ økonomiske modelberegninger refereres Nordhaus for at sige, at stabiliseringsforslag ved 1990-niveauet ”ingen speciel videnskabelig og økonomisk værdi (har) – fordi en stabilisering af CO2 ikke betyder en stabilisering af temperaturen eller skaderne …”[17] Der er tale om entydige politikanbefalinger, som Lomborg tilslutter sig. Der refereres til et sted hos Nordhaus, som formodentlig er korrekt refereret, og så tilføjes "jævnfør Morgan og Dowlatabadi s. 349". Og igen finder vi djævlen i detaillen.

---

[16] Ibid. Citatet fortsætter "None the less, it is suggested that exercises of this kind migth play a useful role in focusing the minds ..." Artiklen er i øvrigt fyldt med metodiske overvejelser, som burde have interesseret Lomborg. Det er således næppe et interessant argument, at flere modeller in casu Maddisons og DICE kommer til samme resultater. Om så flertallet af modeller faktisk kom til samme resultat, kunne de stadig være forkerte alle sammen, deres spinkle grundlag taget i betragtning. Igen skal det præciseres, at jeg ikke er enig med hverken det ene eller det andet af disse standpunkter. Jeg hævder blot, at Lomborg manipulerer citaterne og undlader at fremlægge deres begrænsninger, herunder vigtigst de begrænsninger, forfatterne selv lægger i teksten..

[17] S. 238/307 og henvisning til note 1365/2592. De steder, hvor der anføres to tal, er det første til den danske og det næste til den engelske udgave.

Morgan og Dowlatabadi har skrevet en artikel til et særnummer af *Climatic Change*, som handler om Integrated Assessment. Redaktionen har fået to forskellige og uenige redaktører til først at skrive hver sin redaktionelle indledning, hvorefter følger to meget spændende artikler om emnet. Spændende, fordi de gør alt det, Lomborg undlader - diskuterer, kritiserer, komplicerer og refererer. Det citerede sted hos Morgan og Dowlatabadi er en del af en diskussion om, hvordan man integrerer folks præferencer og moralske værdimønstre i en vurdering af bl.a. villighed til at betale de store omkostninger ved en CO2-sænkning.

Måske har Lomborg bare ikke læst hele sin refererede kilde. Hvis han havde læst den, som han er forpligtet til af de internationale skrevne og uskrevne regler for videnskabelig redelighed, ville han også have været forpligtet til at referere den sammenhæng, som både artiklen og det citerede sted (s. 349) indgår i (konflikt og uenighed), fordi det står i kontrast til hans efterfølgende brug af det som entydig og herskende videnskabelig opfattelse. Følgende afsluttende bemærkning fra forfatterne burde efter samme grundlæggende uskrevne regler eller normer have været bragt, fordi den rammer selve grundlaget for Lomborgs og Nordhaus' analyse:

"Finally, we have been doing analysis for the entire world, using basic ideas of causation, probability, and rational expectation; ideas that are probably not shared by 80% of the world's peoples. The available tools of policy analysis are simply not up to the challenges we face..."[18]

Hele særnummeret er et forsøg på at undgå den type af forsimplinger, som Lomborg foretager.

Om ansvarlighed i omgangen med guruer

Den samme problematik med Lomborgs meget utvetydige brug af korte og prægnante udsagn trukket ud af deres sammenhæng gør sig også gældende med en grundlæggende artikel af Nordhaus om diskontering fra 1997, som citeres i både den danske og den

---

[18] Morgan og Dowlatabadi, *Learning from integrated assessment of climate change*, Climatic Change 3/4, 1996 s. 364. Samme artikel benyttes én gang til som reference s. 241/313, note 1389/2637 – igen uden antydning af diskussion af forfatternes egen konstatering af udsagnets forudsætninger. Som et særligt memento til Lomborg beskrives grundværdimønstrene f.eks. folks opfattelse af forholdet mellem retfærdighed og effektivitet under overskriften, Beyond an efficiency-based framing, underforstået af modellerne.(s. 362)

engelske udgave.[19] Artiklen, som er fra et andet særnummer af *Climatic Change*, er en af tre indlednings- eller redaktionelle kommentarer til særnummerets centrale artikel (Hasselmann et. al.), alt sammen om det samme problem, økonomisk diskontering i klimapolitikken. Der er her mindst tre bud.

Lomborg er måske ikke direkte forpligtet af nogen norm til at fortælle læserne alt dette. Men når Nordhaus, som er Lomborgs afgørende vidne og referencepunkt, selv skriver om sin artikel – der bl.a. viser, hvordan økonomer udleder diskonteringsraten fra underliggende værdidomme og bud på teknologiske trends, og hvordan de tester "de forskellige tilgange" ved en økonometrisk model – "In all this, I wish to emphasize that economists are not of one mind in this question"[20], så er lektor, ph.d. direktør Bjørn Lomborg, inden for hvis fagområde dette foregår, forpligtet til at referere sin centrale gurus udsagn, som begrænser brugen af hans udsagn. Studenter bliver kritiseret for mindre synder. I stedet sker det modsatte: Nordhaus' vurderinger, endog i en forgrovet version, fremstår som hele sagkundskabens. Objektiv uredelighed er en mild dom for fremstillingen af en af verdens ledende klimamodelforskere, William Nordhaus, som en mere skråsikker videnskabelig autoritet, end han selv mener, han er, og for at bruge den falske autoritet til egne formål. Selvom Nordhaus i nogen sammenhænge synes at være politisk enig med Lomborg, er han kvik nok til i forskningsmæssige sammenhænge at præcisere, at han godt ved, hvor grænserne går for hans videnskabelige viden.

Om DICE og RICE og Kong Hans

I den engelske version af bogen er argumentationen omkring Nordhaus' DICE-model naturligvis skiftet ud med forklaringen på den nye forstærkede Nordhaus-model, RICE, hvorfor der naturligvis også optræder nye referencer. Jeg har langt fra checket dem alle, men i note 2579 henvises som en afslutning på understregningen af RICE-modellens dominerende position blandt "all other integrated assessment models." (s. 306). Efter at disse referencer, som jeg ikke har checket, er nævnt i starten af noten, lyder det: "This is also the conclusion of a very serious critical essay on the issue." Selv kritikerne af Nordhaus er altså enig med ham, og man kan altså bruge Nordhaus' RICE-model som en generel model for vurderingen af costs og benefits af CO2-nedskæringer. Derefter følger

[19] 1390, 1393, 1416 i den danske og i den engelske note 2639, 2644 og 2646.

[20] W. Nordhaus, *Discounting in economics and climate change*, vol 37 no 2 s. 316.

et citat fra den kritiske artikel: ”The economic literature on climate change implies that there is no urgent need for serious climate policy”.

Det er jo virkelig en note, der vil noget, og artiklen har igen stået i det fremtrædende og på dette fagområde dominerende *Climatic Change*, der i øvrigt har den i den danske debat forkætrede Stephen Schneider fra Scientific American som redaktør.[21]

Hvad enten årsagen nu er, at Lomborg ikke har læst artiklen eller kun læst indledningsafsnittet, hvorfra citatet er taget, så er eksemplet karakteristisk for Lomborgs bog: Citatet refererer et udsagn (ofte af Lomborg kaldet a hard fact) uden at referere forfatterens argumentation for eller modifikationer af standpunktet (ofte af Lomborg kaldet vurdering).[22]

Chapman og Khannas artikel drejer sig om, hvorfor så store dele af den økonomiske videnskab er enige om, som overskriften siger det, 'ikke at bekymre sig om klimaforandringer.' Og den er en sønderlemmende kritik af disse modellørers beregningers forudsætninger. Den viser, at

” … the general 'no significant policy is necessary' conclusion follows from assumption. We think it unlikely that the full magnitude of future climate-economy interactions is reflected by current modeling assumptions and results.”[23]

Pointen er ikke, at Lomborg nødvendigvis skal være enige med Chapman og Khanna for at citere dem. Men når han selv bruger udsagn fra dem (udsagn, som jo også er udtryk for en vurdering: at økonomer ikke bekymrer sig!), er han forpligtet til at meddele, at

---

[21] Chapman og Khanna *Crying no wolf: Why economists don't worry about climate chang, and should*, Climatic Change 47(3): 225-32, her 225.

[22] Lomborg har til forsvar for denne praksis flere gange fremført et eksempel i stil med følgende: En forfatter skriver: Kong Hans døde i 1513 og var folket en skidt konge. Lomborg hævder nu med rette, at han godt kan citere oplysningen om dødsdagen og udelade vurderingen 'en skidt konge'. Naturligvis. Problemstillingen er blot forkert. Eksemplet skulle have lydt: Kong Hans døde i 1513, men på grund af dateringsusikkerhed ved overgangen mellem den julianske og den gregorianske kalender er der tvivl om årstallet. I dette tilfælde, som ligner Lomborgs situation meget bedre, vil det være uredeligt at citere forfatteren alene for tallet 1513 og ikke nævne usikkerheden. For at gøre sammenligningen endnu bedre må man forestille sig, at tallet 1513 desuden var meget vigtigt for Lomborgs overordnede konklusioner.

[23] Op. cit. s. 231. Artiklen bliver citeret mindst eet sted til, s. 314 note 2624, hvor forfatternes analyse og konklusion heller ikke refereres.

forfatterne i forbindelse med det emne, der er til behandling – vigtigheden og relevansen af økonomi-klimamodeller – på basis af en analyse finder/vurderer, at disse modeller mildt sagt er problematiske.

Min argumentation betyder ikke, at Lomborg i sit kapitel om klimaforandringer skulle være forpligtet til at anføre alle de her nævnte artikler plus et ukendt antal andre som kritikere af sit eget standpunkt. Selvfølgelig ikke. Men de anførte arbejder er fremdraget af Lomborg selv til støtte for standpunkter han – og ikke forfatterne – har. Derfor er det både objektivt og subjektivt uredeligt ikke at anføre, enten at forfatterne er uenige med ham eller, at det videnskabelige grundlag for at hævde det, forfatterne og Lomborg selv hævder, af de citerede forfattere selv netop fremhæves som tyndt eller problematisk. Det fremgår også af dokumentationsbilagene fra UVVU, at mange forfattere klager over at blive brugt til at vise det modsatte af det, deres analyser viser, eller at deres pro et contra argumentation bliver brugt "halvt".

Dette er kun få eksempler – der er mange flere inden for hvert af de forskellige fagområder, der tages op i bogen. Bilagsdokumenterne viser det, og klagerne har formodentlig kun fanget en del - som Lomborg sagde i en anden anledning: Sæt jer ned og nyd dem.

Om forskningsetik og kritik

Jeg er som nævnt bestemt ikke begejstret for den formulering UVVUs afgørelse har fået – fem eksempler på uredelighed fra hvert fagområde eller hovedafsnit i Lomborgs bog på overtrædelse af, hvad der af de prominente samfundsvidenskabelige kritikere af UVVU selv kaldes hhv. "banale" eller "basale" regler, havde været bedre. Det nuværende system skal sikkert diskuteres og præciseres. Juraprofessor Peter Pagh har måske endda ret i nogle af sine forvaltningsretlige kritikpunkter mod den måde, afgørelsen er blevet truffet på. Det har blot intet at gøre med sagens materielle side, at der her foreligger hundredvis af sider dokumentation for rigtigheden af det eksisterende systems afgørelse om videnskabelig uredelighed, som det samfundsvidenskabelige establishment – og pressen - må se at få læst, inden det udtaler sig mere. I fagspecialiseringens navn kunne man overlade det formalretlige til de juridiske fluekneppere, og selv diskutere det man burde have forstand på, hvad er det særegne ved det videnskabelige arbejde.

I punkt 5 i Vejledende retningslinier for forskningsetik i samfundsvidenskaberne hedder det, som om det var en kommentar til Lombors arbejde:

” Det påhviler forskeren at gøre sine forskningsresultater tilgængelige for offentligheden samt at fremlægge dem i overensstemmelse med almindelige videnskabelige principper og undgå fortegnede eller ufuldstændige fremstillinger. Forskeren bør ved fremlæggelse af sine resultater angive de forudsætninger og den dokumentation, resultaterne hviler på. Forskeren bør redegøre for de anvendte metoder, materialer og analyser, således at kolleger og offentligheden i øvrigt har tilstrækkeligt grundlag for kritisk vurdering af arbejdet. Forskeren bør ligeledes tage de nødvendige forbehold og redegøre for mulige fejlkilder og usikkerheder. Endvidere bør forskeren diskutere alternative fortolkninger af resultaterne.”

Det er UVVUs – og i fremtiden andre akademiske korrektionsorganers – opgave at påse, at de opgaver, den kollegiale kritik ikke magter, påtales offentligt. Kan det ordnes internt gennem faglig kritik, er det fint. Al erfaring – herunder erfaringer med de herskende, postmoderne, videnskabsteoretiske retfærdiggørelser af, at alle fastansatte lektorers vurderinger og resultater er lige gode – viser, at den sociale konstruktion af rammerne for det videnskabelige arbejde ikke har fundet en form, hvori den faglige permanente kritik kan foregå betryggende, dvs. optræde som en positiv norm. Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet svigtede sin forpligtelse til at institutionalisere den faglige kritik (og støtte eller kritisere de få kritiske kolleger, der faktisk var[24]), og de samfundsvidenskabelige samfund svigtede ved at undlade at tage deres naturvidenskabelige kollegers rasende kritik op og undersøge, hvad sagen drejede sig om.

Langsomt, efter at Politikens chefredaktør havde fået lov at køre sin mediekampagne af sted i lang tid, og efter der var gået international storpolitik i sagen, kom få samfundsvidenskabelige forskere op af stolene. Men det, som kunne have været en dagligdags tilrettevisning og kollegial diskussion, var blevet en altfor stor og betændt sag. Det som ved Lomborgs fremturen – dvs. ud over de oprindelige 4 kronikker – kunne have ført til en egentlig faglig konfrontation om faglige grænser og videnskabelig etik og endelig til en vurdering af Lomborgs forskningskvalifikationer, sådan som det allerede kan foregå ved universiteterne, det blev trukket op i et landspolitisk plan, hvor sagen nødvendigvis måtte ende i UVVU eller i ministeriet. Den forbløffende store mængde samfundsforskere af alle afskygninger bekræftede ved deres klage over UVVU, at egeninteressen spiller en stor rolle i den sociale konstruktion af forskersamfundet: Angsten for, at stramme-

re regler for videnskabelig praksis ville dømme (deres egen) eksisterende samfundsvidenskab ude eller sætte spot på egen lemfældig omgang med kilder og data, fik forskerne til at rette smed for bager. Kritikken rettede sig mod, at det havde været nødvendigt at inddrage en offentlig myndighed i sagen, selvom misèren skyldtes, at den interne kontrol eller rettere forskningens livsnerve, den offentlige faglige kritik, svigtede.

Lektor, ph.d. ved Institut for statskundskab ved Aarhus Universitet, som Politiken systematisk introducerede ham, Bjørn Lomborgs arbejder er så fyldt med sjusk, fortielse, hensigtsfuld forvrængning, målrettet fordrejning og ufuldstændig fremstilling, at det alene dømmer arbejdet ude blandt kolleger. Det giver ingen mening at hævde, at hans arbejde bare er en fortælling eller en politisk debatbog, fordi man hermed påstår, at Politiken og The Economist havde bakket ham op uden arbejdets tilsyneladende videnskabelige forankring. Derimod gør hans velskrevne arbejder og medievante lanceringer arbejdet enormt politisk interessant, også selvom det berøves alle sine akademiske fjer, som den nuværende regering har vist ved sin forsatte anerkendelse af Lomborgs miljøinstituts status, til trods for at al videnskabelig pondus er fjernet fra det. Han har vist sig som en fremragende topembedsmand.

Om konstruktionen af videnskab: Tillid eller kritik

For nylig forårsagede avisernes agurketid, at en ministeriel rapport om forskningsformidling fik ret megen omtale. Ved hjælp af Søren Wenneberg fra Handelshøjskolen, som også har gjort sig bemærket med forslag til netop konstruktion af sociale rum for forskning, blev det slået fast som en kendsgerning, at ”Forskere skal profileres.” Rapporten kom passende nogenlunde samtidig med en undersøgelse fra Mandag Morgen, som var baseret på en undersøgelse af ”over 500 artikler fra engelsksprogede aviser og ikke-videnskabelige tidsskrifter, der i perioden 1994-2004 havde refereret til en dansk forsker.” Danske forskere scorer lavt, de nævnes angiveligt ”typisk i lange artikler, men trækker sjældent overskrifter”, og i det hele taget er der ingen stjerner i dansk forskning. Det er ærgerligt, fordi ”Når en dansk forsker bliver internationalt kendt, smitter det positivt af på Danmarks forskningsmæssige brand … derfor er også en kontroversiel, men kendt, forsker som Bjørn Lomborg god for dansk

[24] Især miljøforskeren Michael Skou Andersen gik tidligt ind i debatten og anmeldte bl.a. *Verdens sande tilstand* i politica vol 31 (1999) nr. 1 s. 91-94 og fokuserede også her på ”spørgsmålet om selektiv udvælgelse og udlæg af data og referencer.”

forskning", mener Søren Wenneberg. ”Bare det, at der er synlighed omkring, at der findes danske forskere, der har noget at byde på, mener jeg klart er et plus for hele forsknings-Danmark.”[25] Sådan, så skidt med at fertilitetsforskeren professor Niels Erik Skakkebæk, som er nr. 3 på Mandag Morgens liste efter Niels Bohr og Bjørn Lomborg, i sin debat med Lomborg nægtede at fortsætte samtalen, fordi vidensniveauet og argumentationsfaconen var uacceptabel lav.

Denne meget praktiske opfattelse af videnskab som en enkelt persons produkt, som det har værdi i sig selv at promovere uafhængigt af produktets indhold, hænger paradoksalt nok sammen med en ekstrem konstruktivisme. Videnskab og især de humane og sociale videnskaber konstrueres ved en art konsensus, som er helt uafhængig af, hvad der studeres. Den rimelige tese, at studiets eller videnskabens objekt ikke blot skal fortolkes, men også i fortolkningen bliver konstrueret, bliver til en tese om, at alt er fortolkning, og at der ikke er nogen grænser for konstruktionen. Videnskab er, hvad man kan blive enige om, eller som Wenneberg formulerede det, videnskab er det, der kan skabes størst tillid til i det omgivende samfund.[26]

”Sandhed er ikke længere det fundamentale krav til videnskaben og kan ikke være det. Vi kan ikke vurdere viden og videnskab ud fra, hvorvidt viden afspejler virkeligheden. For vi har ikke adgang til virkeligheden. … I stedet bliver videnskab en praksis, hvor målet er at producere viden, der kan anvendes. … Videnskaben går fra at være en sandhedssøgende kustode til at være en samfundsinstitution, der skaber forandring og innovation. … Når det er anvendelsen af viden, der bliver afgørende for vurderingen af viden, så bliver det afgørende vurderingskriterium for viden, om den er tillidsvækkende. Hvis viden ikke er troværdig og vækker tillid, kan den ikke øve indflydelse i samfundet. … Intet er så tillidsvækkende som det at være kritisk. Vi har mere tillid til viden, der er kritisk gransket … Men afgørende er det, at viden ikke kritiseres ved at vurdere den i forhold til virkeligheden men i forhold til den eksisterende viden og nye data. Alt sammen menneskelige konstruktioner.”

---

[25] Information d. 29.-30. maj. Her fremgår det også , at humanistisk forskning skal ”fokuseres” og er ”undersolgt”, som det hedder med citat fra en rapport fra Statens Humanistiske Forskningsråd i det samme dødbringende management-lingo.

[26] Så Lomborgs arbejde er på sjov måde videnskab i og med at det herskende politiske flertal har en næsten øredøvende tillid til ham og hans resultater. Se for en uddybning af kritikken af Wennebergs arbejder min *Diskurs og konstruktion, En samfundsvidenskabelig kritik af diskursanalyser og socialkonstruktivismer* Kbh. 2003 s. 82-87, og *Diskurskritik – om italesættelse af grænserne for fortolkning*, Roskilde 2003 s. 44, hvor også citatet er fremdraget. Det stammer fra Søren Wenneberg *Jeg forsker, ergo praktiserer jeg – om min socialkonstruktivistiske sejlads ud i videnskaben*, MPP Working Paper 3/2003 s. 9.

Alene ordet 'vi', der har tillid til kritisk forskning, peger på problemerne og understreger pointen om nødvendigheden af at forankre kritikken uden for forskerens og de bevilgende myndigheders velvilje – i det venligt fjendtlige samarbejde. Wenneberg gør sig til talsmand for en opgradering af metodediskussionen: "Heldigvis kan en masse af det traditionelle håndværk og de traditionelle metoderegler overføres fra det gamle videnskabssyn til det nye." Det drejer sig om at gøre viden mere "social robust" og øge tilliden. "En god gammel metodeforskrift som triangulering – at undersøge et genstandsfelt gennem flere forskellige metoder – er stadig gældende. Nu ikke for at sikre den sande eller korrekte beskrivelse af virkeligheden, men fordi en sdåan metodeforskrift er med til at øge den resulterede videns troværdighed." (Wenneberg, 2003: 10)

Men det er at sætte vognen foran hesten at tale om tillidskabende foranstaltninger som det centrale og kritikken som et effektivt middel til at skabe tillid. Dels sætter Wenneberg en grænse for kritikken – når den ikke længere er tillidskabende - og dels og afgørende misforstår han kritikkens rolle, som er at kompensere for den enkelte forskers fordomme, manglende faglige viden og andre skrøbeligheder, som påvirker hendes arbejde. Kritikken skal sættes ind for at sikre det særlige ved den form for intellektuelt arbejde, der kaldes forskning, at den er kritisérbar og *bliver* kritiseret, og ikke for at sikre tillid til forskningsinstitutionen. Det, Popper kalder det "venligt-fjendtlige samarbejde mellem mange videnskabsmænd" eller "den videnskabelige metodes sociale og offentlige karakter",[27] giver ingen garanti for, at alle ideologiske, personligt/psykologiske animositeter og sociale modsætninger og forudindtagetheder kan fjernes fra det videnskabelige arbejde. Men institutionaliseringen og opmuntringen af både den fri kritik og muliggørelsen af den frie samtale gennem en stræben efter at tale det samme sprog blokeres af andre sociale institutioner, kollegialitet, dårlig uddannelse og konfliktskyhed frembragt bl.a. af konkurrence om for få stillinger og ydre pres for politisk korrekthed.

[27] Karl R. Popper, *Kritisk rationalisme*, Kbh. 1996 s. 111 og 113. Diskussionen her handler om muligheden for objektivitet i videnskaben. Det er vigtigt at holde sine fordomme i ave og notere sig, at Popper netop også er konstruktivist og med objektivitet mener, at vi famler efter sandheden og aldrig når den, MEN at nogle fortolkninger af virkeligheden uden for os er bedre end andre, jf. smst. s. 44. Jeg har forsøgt at diskutere fortolkningens grænser via læsning af Umberto Ecos *Kant og næbdyret* i *Diskurskritik – Om italesættelse af grænserne for fortolkning* op. cit. s. 38-50

Lomborg-sagen viser, hvor vanskeligt det er at ændre disse akademiske institutioner og privilegier, når reglerne og institutionerne er groet til og blevet sløve, hvorved udefra kommende interesser (Politikens mediestrategier) kan blande sig, men den viser også, hvor vigtig en videnskabspolitisk og universitetspolitisk nyorientering er. Udgangspunktet må være at forsøge at fastlægge grænserne for fortolkning ikke gennem konsensus eller hegemoniske forståelser af videnskabens rolle og væsen, men ved at skabe institutioner, der befordrer den evige og uhæmmede kritik af de eksisterende grænser eller mangel på samme.

Universiteternes autonomi og peer reviews har historisk været nogle af måderne at sikre kritikken på – og altid også begrænse den og sikre de herskende alliancer af akademikere og politikere deres aktuelle magtpositioner. Både de seneste regeringers politik og også Lomborg-sagen har sat disse historiske institutionaliseringer under pres, ligesom den herskende postmoderne ligegyldighed over for kollegers videnskabelige produkter har vanskeliggjort en samlet strategisk diskussion på universiteterne. Hans Åge har som flere andre gjort sig til talsmand for, at den interne regulering er god nok:

> ”Løsningen er ikke større kontrol og barskere redelighedsudvalg, der skal skride ind over for nonsenseproblemet eller ideologiproblemet. Det er primært videnskaberne selv, som skal opretholde redeligheden. Det kræver bedre uddannelse og indsigt i videnskabernes standarder. Og man må sætte sin lid til forskerverdenens selvstyre og den interne kollegiale kritik. Det mest virksomme til at opretholde redelige standarder er intern kollegial kritik og socialt pres blandt fagfolk.”[28]

Denne støtte til tingenes tilstand gives på trods af, at Hans Åge må konstatere, at i Lomborg-sagen virkede hverken den eksterne eller den interne kontrol og kritik. Noget tyder på, at den heller ikke virker i Garff-sagen, hvor ’Fejden’ allerede er karakteriseret ved ordet ’bagateller’ og kritikeren, der påviser fejl, som han og andre er forpligtet til at påtale og kritisere (og dumpe studenter på), kaldes til orden med et ’tal ordentligt!’.[29]

---

[28] *Lomborgsag lukket*, Forskerforum april 2004 nr. 173 s. 15

[29] Information 29.07.04 Kierkegaardscentrets leder Niels Jørgen Cappelørn*: Ret fejlene Garff og tal ordentligt, Tudvad.* Der er muligvis tale om en journalistisk sammentrækning af bredere udsagn, da Cappelørn også fastholder værdien af konflikten. Som en start på en anden videnskabspolitisk orientering se Steve Fullers fremragende perspektivering af et berømt slagsmål om, hvad videnskab er og skal være: *Kuhn versus Popper, Kampen om videnskabens sjæl*, Forlaget Sociologi Kbh. 2004

Intern kollegial kontrol, selvstyre og permanent kritik er en fin ide, men tenderer til at blive omtalt som en kendsgerning af dem som ikke lever op til ideen. Ingen kan naturligvis holde til konstant at leve i det popperske venligt-fjendtlige samvær med fagfæller. Kritik – især alvorlig og grundlæggende kritik – kan være omkostningsfyldt og socialt ubehagelig. Derfor er den popperske videnskabspolitik da også, at det er en altfor alvorlig sag til at den kan overlades til videnskabsmandens etik eller civil courage. Det venligt-fjendtlige eller permanent kritiske videnskabelige (sam)arbejde skal institutionaliseres og i sidste ende være påtvunget. Som Noretta Koertge siger det: "It is the sociology of scientific institutions, not the psychology of individual scientists, which is primarily responsible for the character of scientific knowledge."[30] Tillid er også en social institution – det er bare ikke den, det drejer sig om i udviklingen af videnskaberne. Her drejer det sig om at gøre den ideelle fordring socialt levedygtig og leveringsdygtig af det permanente oprør mod de herskende dogmer og normalvidenskab.

Det ville være en rigtig god ide at starte en diskussion af, hvordan intern kritik bliver en levende kendsgerning. Det er for let blot at dømme Lomborgs og Garffs fortælling ude af det videnskabelige selskab og derfor kritikfri som netop fortællinger.[31] Og så i øvrigt dukke sig.

---

[30] *"New age" philosophies of science: Constructivism, feminism and postmodernism* in: Peter Clark og Katherine Hawley, Clarendon Press, Oxford 2000 s. 83-99, her s. 87 f..

[31] Et eksempel blandt flere kunne være lektor ved Idehistorie i Århus Hans Jørgen Thomsens pinlige udsagn til Information om, at omkostningerne ved at fortælle en Fortælling kan være at "der har indtruffet sig nogle svipsere", og at de konstaterede fejl qua fortælling er som uvæsentlige fodnoter. Information d. 28.07.04 s. 11. Det pinlige, men symptomatiske, består i, at Thomsen må formodes at være klar over SAKs status og den verserende kritik af graverende fejl, men at han ikke har checket hverken kritikkens baggrund eller kildegrundlaget for resten af SAK. Hvis jeg klør dig på ryggen, så klør du mig.